

Våra studenter kan inte svenska

Att historiestudenter saknar grundkunskaper i historia har vi accepterat. Men när de saknar redskapet för att ta till sig humanistisk vetenskap – språket – måste vi slå larm.

Det har under senare tid framförts tvivel om kvaliteten på svensk humanistisk forskning, baserat på vår brist på synlighet i engelskspråkiga forskningssammanhang. Vi och andra forskande historiker är mycket väl medvetna om att svenska humanister i högre grad måste publicera sig internationellt, och arbetar också med allt större framgång i den riktningen.

Detta inlägg handlar emellertid inte om engelskans ställning inom historisk forskning. Den handlar om svenskans ställning i samband med vår andra stora uppgift som historiker: undervisning.

Under en följd av år har vi som undervisare vid universitetet noterat sjunkande förkunskaper hos studenterna som kommer till oss från gymnasiet.

Våra iakttagelser stämmer tyvärr väl överens med PISA 2009 och andra mätningar av svenska elevers studieresultat. Svenska elevers läsförståelse har försämrats under 2000-talet. Rapporten Effekterna av en dåligt organiserad skola från Lärarnas riksförbund (2012/04) visar, att trots att lärare på grund- och gymnasienivå får allt fler arbetsuppgifter har lärarens tid för varje enskild elev minskat.

Att de flesta studenter inte har några grundläggande kunskaper inom vårt eget ämne, historia, har vi accepterat. Det är vår uppgift att lära ut historia, och vi kan anpassa vår undervisning efter studenternas kunskapsnivå.

Orsaken till att vi nu väljer att gå ut i offentligheten med ett veritabelt nödrop är att studenterna inte längre har det redskap som är nödvändigt för att över huvud taget kunna ta till sig humanistisk vetenskap: språket. Bland de studenter som nu kommer till oss direkt från gymnasiet har en m a j o r i t e t problem med språket.

I några fall är dyslexi en bidragande orsak, men det är inte det som är grundproblemet. Problemet beror heller inte på att något fler studenter än tidigare har ett annat modersmål än svenska.

Tvärtom märker en hel del av våra studenter med invandrarbakgrund ut sig genom att ha ett bättre grepp om svensk grammatik än studenter med svenskklingande efternamn.

Språkproblemen yttrar sig i alla tänkbara undervisningssammanhang. *Studenter missförstår muntlig och skriftlig information, klarar inte av att läsa kurslitteraturen, och förstår inte tentafrågorna. Men allra tydligast blir problemen då studenterna själva måste uttrycka sig i skrift. Utan hjälp av ordbehandlare är stavningen över lag eländig.* Detta brukar vi emellertid överse med, eftersom man i de flesta situationer i arbetslivet har tillgång till datorer.

Mer beklämmande är att studenterna har ett oerhört begränsat ordförråd, och verkligt oroväckande är att ordförståelsen är grund eller direkt felaktig.

Uttryck – även enkla vardagsuttryck – blandas ihop och används fel. (För att ge ett fåtal exempel: man kan skriva ”gav födsel till” i stället för ”gav upphov till” och ”menar på” i stället för ”avser”. ”Tar plats” betyder för det mesta ”äger rum”, inte ”breder ut sig”.) *Den grammatiska förmågan är ytterst begränsad och ligger ibland på en nivå som gör studenternas utsagor direkt obegripliga.*

Vi säger inte att det är något fel på våra studenters begåvning. Det är inte intelligens som saknas – det bevisas av att en hel del studenter är mycket bra på att inhämta och redovisa kunskaper muntligt, men har mycket svårt att formulera sig begripligt i skrift. Problemet är att studenterna uppenbarligen inte alls fått tillräcklig träning i läsning och skrivning. En växande trend är således att studenterna spelar in föreläsare. Det är uppenbarligen mer tidseffektivt för dem att lyssna igenom en ljudfil än att läsa kurslitteraturen.

I viss mån kan vi även skönja en utveckling där studenter i mindre grad än tidigare studentkullar är villiga att åtgärda sina kunskapsluckor genom självstudier. Man ser sig själv mer som kund än som student, och förväntar sig att ”skolan” ska leverera. Historiska samband som är komplicerade avfärdas som irrelevanta, föreläsare som fokuserar på fakta i stället för på ett underhållande framförande får omdömet ”mycket dålig föreläsning”, och får studenten påpekat för sig att studieresultaten inte håller måttet händer det allt oftare att man anser sig kränkt.

Dessa studenter är emellertid en minoritet, om än högljudd. Majoriteten av våra studenter kämpar på – men uppnår inte de resultat de borde utifrån sin begåvning och det arbete de lagt ner. Vi som undervisar kan inte se annat än att dessa studenter svikits av de beslutsfattare som skapat dagens skolsystem. Varför har dessa studenter inte fått grundläggande kunskaper i vårt officiella språk?

Vi förutsätter inte att våra studenter ska komma från gymnasiet med perfekta språkkunskaper. Den individuella språkutvecklingen är en process, och alla gör

fel ibland. Vi är heller inga bakåtsträvare – som historiker är vi självklart fullt medvetna om att språk förändras. Vad vi önskar är att våra studenter kommer till oss med en svenska som fungerar.

Vi vädjar till landets beslutsfattare att tilldela svenskundervisningen de resurser som behövs. Dagens skolungdomar måste få ett fungerande språk. Vi som undervisar på universitetsnivå har inga möjligheter att täcka upp för de brister som uppstått redan i grund- och gymnasieskolan. Som läget är nu har vi stora svårigheter att ens åstadkomma en acceptabel kunskapsnivå i vårt eget ämne hos våra studenter – alltför många av dem förstår helt enkelt inte vad vi säger.

Hanna Enefalk

lektor i historia, Uppsala universitet

Lars M Andersson

lektor i historia, Uppsala universitet,

August Aronsson

doktorand och lärare i historia, Uppsala universitet

Viktor Englund

doktorand och lärare i historia, Uppsala universitet

György Novaky

studierektor på grundutbildningen i historia, Uppsala universitet

Magnus Svensson

doktorand och lärare i historia, Uppsala universitet

Fredrik Thisner

forskare och lärare i historia, Uppsala universitet

Henrik Ågren

lektor i historia, Linköpings universitet,

Maria Ågren

professor i historia, Uppsala universitet

UNT 2/1 2013

Mats Wahls kommentar:

Det är inte osannolikt att många som studerar historia tänker sig en framtid som lärare. Vad blir det för lärare av studenter om vilka sägs att:

" Den grammatiska förmågan är ytterst begränsad och ligger ibland på en nivå som gör studenternas utsagor direkt obegripliga."

Kursiveringar i artikeln har gjorts av MW